

# NARODNA IDENTITETA PRI BENEŠKIH SLOVENCIH IN FURLANIH DANES

V Videmski pokrajini Furlanije Julijske krajine postajata slovenščina in furlanščina vedno bolj slišni in vidni v javnem življenju, tj. izven sfere zasebnega in okvirjev slovenskih in furlanskih institucij. Gre za spremembe v dojemanju svojega jezika pripadnikov obeh skupnosti v razmerju do prevladujočega italijanskega jezika, katerega raba je v preteklosti pomenila prestižnejši položaj v družbi, ter za spremembe večinskega italijanskega prebivalstva v odnosu do obeh manjšinskih jezikov. Spremembe diskurzivnih praks Slovencev in Furlanov v Videmski pokrajini potekajo vzporedno s spreminjanjem njihovih identitetnih praks, kar v Evropi ni posebnost, ampak lahko proces umestimo znotraj širšega (evropskega) procesa regionalizacije.

**Ključne besede:** narodna identiteta, Slovenci, Furlani, slovenščina, furlanščina, Furlanija Julijska krajina

## 1 Družbeni položaj Slovencev in Furlanov v Videmski pokrajini Furlanije Julijske krajine

V Avtonomni deželi Furlaniji Julijski krajini (FJK) živijo tri avtohtone narodne manjšine: slovenska, furlanska in nemška. V prispevku se osredotočam samo na Slovence in Furlane, ki živijo v Videmski pokrajini in jim je bil status jezikovne manjšine priznan šele z zakonom za zaščito zgodovinskih jezikovnih manjšin v Furlaniji Julijski krajini leta 1999 (Zakon 482/1999). Z njim sta slovenščina in furlanščina pridobili status regionalnega jezika, ki jima zagotavlja prisotnost v šolskem sistemu, javni administraciji, javnih medijih ter regionalnem parlamentu. V preteklosti je bila njuna raba na obravnavanem območju omejena na slovenske in furlanske institucije ter zasebno sfero, danes pa slovenščina in furlanščina postajata

slišni in vidni tudi zunaj teh okvirjev. Deloma je pri Slovencih to rezultat uspešnega modela šolanja na nižji in srednji dvojezični šoli v Špetru (Colja 2013: 36; Bogatec 2004: 14; Stekar 2011: 15–17) – medtem ko se furlanščina v pokrajini v zadnjih letih postopoma uvaja v osnovno šolstvo kot učni predmet –, deloma pa sprememb odnosa oblasti do obeh narodnih skupnosti, kar je posledica širših družbenih sprememb v odnosu do manjšinskih in regionalnih jezikov v Evropi. Uvedba manjšinskih in regionalnih jezikov v šole je bistveno prispevala tudi k spremembi odnosa govorcev teh jezikov do svojega maternega jezika (Vassberg 1993: 2), kar se kaže predvsem v zavedanju, da je regionalni jezik eden od nosilcev ohranjanja razlik med regijami, njegova raba pa predstavlja močan kazalec pripadnosti skupnosti ter odraža govorčevo regionalno in lokalno zavest (Vassberg 1993: 158). Tretji ključni dejavnik, ki pospešuje uveljavljanje manjšinskih in regionalnih jezikov, pa je globalizacija. Ta je sprožila proces poglobljenega zavedanja o pripadnosti ožjemu, lokalnemu in regionalnemu prostoru, ki vključuje obujanje lokalnih in regionalnih praks, kar Beck (2003) imenuje relokalizacija in kar je Fishman (2001: 460) ilustrativno ponazoril z mislijo, da so nekateri procesi globalizacije in postmodernizma, ki naj bi bili daljnosežno najbolj uničujoči za t. i. farne identitete (*parochial identities*), dejansko pripomogli k njihovi oživitvi.

Spremembe v dojemanju lastnega jezika v odnosu do v vseh sferah življenja prevladujočega italijanskega jezika pri Slovencih in Furlanih v Videmski pokrajini lahko torej umestimo v širši evropski kontekst regionalizacije, ki s spremenjenimi diskurzivnimi praksami pri govorcih s seboj prinaša tudi spremembe v identitetnih praksah.

## 2 Odnos med diskurzivnimi in identitetnimi praksami

V prispevku nas zanimajo predvsem identitetne prakse, povezane s posameznikovo ali skupinsko narodno pripadnostjo. Narodna identiteta kot kolektivna identiteta, katere osnova je odnos, ki ga je posameznik vzpostavil do določene skupnosti, ki se zaveda svojega obstoja predvsem v teritorialnem, biološko-genetskem ter jezikovno-kulturnem smislu (Šabec 2006: 152), predstavlja pomemben del človekovega izkustva. Znotraj tega okvirja pa nas posebej zanima psihološki vidik narodne pripadnosti, saj ta raziskuje povezavo med posameznikovo pripadnostjo narodni skupini in njegovo pripravljenostjo ali zavrnitvijo biti prepoznan kot pripadnik te skupine, toda zanimivo je, da je za psihologe to relativno novo raziskovalno polje, ki mu v preteklosti ni bilo posvečene veliko pozornosti (Padilla, Borsato 2010: 11).

Večina ljudi se začne z narodno skupnostjo identificirati v procesu primarne socializacije, ki poteka skozi jezik, kar pomeni, da je jezik odločilni dejavnik posameznikove identitete. Posameznik namreč svojo identiteto izraža skozi lastne diskurzivne prakse, pri čemer so njegova govorna dejanja dejansko projekcije, s katerimi ustvarja vzorce diskurzivnega obnašanja, ki so enaki ali podobni vzorcem obnašanja skupine, ki ji želi pripadati (ali se od nje razlikovati). V primerjavi s

Howardom Gilesom, ki v svoji teoriji sporočanja prilagajanja (*Communication Accommodation Theory*) trdi, da se govorec z izbiro idioma v govorni situaciji prilagaja drugim govorcem, Le Page in Tabouret-Keller (1985: 181) ugotavljata, da se govorec dejansko prilagaja podobi, ki jo ima o sebi v odnosu do sogovorca. Če torej govorec svoj idiom razume kot podrejen sogovorčevemu, razume tudi svoj položaj v družbi kot podrejen sogovorčevemu. Jezik v družbi namreč presega svojo funkcijo komunikacijskega sredstva in predstavlja predvsem močno semiotično in simbolno orodje (Garcia 2010: 520), zaradi česar govorec v večjezikovni skupnosti pragmatično izbira diskurzivne prakse glede na to, kdo želi biti (Heller 1999). Njegova izbira je pogojena z več dejavniki, med katerimi so najpomembnejši trije: odnos družine do maternega/-ih jezika/-ov, posameznikovo občutenje pripadnosti jezikovni skupini in odnos večinskega prebivalstva do tega jezika (Vassberg 1993: 5). Odnos družine do maternega jezika je ključnega pomena, saj otrok v procesu socializacije poleg spoznavanja jezika sprejema tudi odnos do njega, hkrati pa skozi kulturne prakse sprejema vrednote svojih staršev in skupnosti, v kateri živi, s čimer postane jezik povezan z otrokovo emocionalno dimenzijo, ta pa vpliva na posameznikovo občutenje pripadnosti jezikovni skupini (Padillo in Borsato 2010: 12–13). Pomemben je tudi odnos dominantne socialne skupine do manjšinskega/regionalnega jezika. Če ima jezik, ki ga otrok govori, v dominantni socialni skupini status nižjega jezika, otrok razume, da je pripadnik skupine, katere jezik in kultura v očeh dominantne socialne skupine nista spoštovana (Garcia 2010: 12). Hkrati pa je pomembno dejstvo, da spremenjene družbene razmere, v katerih postane raba določenega jezika (idioma) sprejemljiva in celo obravnavana kot vrednota, v pomembni meri vplivajo na odnos do jezika pri govornikih samih, kar za seboj potegne spremembe v identifikaciji posameznika in skupine. Raziskave namreč kažejo, da identiteta ni »nespremenljivo skladišče lastnosti, podob in navad« (Preston 1997: 4), temveč stalno razvijajoči se odziv na razvoj družbe (Harvey 2001: 211).

### 3 Raziskava. Razlogi, cilji in metodološka izbira

O povezavi med jezikom in identiteto pri Slovencih in Furlanih v Videmski pokrajini je v zadnjih letih izšlo več del. Povezavo med furlanščino in furlansko identiteto tematizirajo Strassoldo (1996), Roseano (1997), Stolfo (2011), Cisilino (2001, 2002, 2006) ter D'Arconco in Cisilino (2012), odnos med slovenščino in italijanščino med otroci, ki obiskujejo dvojezični vrtec v Špetru, preučuje Colja (2013), sestavljene identitete med mladimi slovenskimi maturanti na ravni šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji Pertot in Kosič (2014), o identiteti narodnih oziroma jezikovnih manjšin v Furlaniji Julijski krajini pa pišejo Benamore (2004), Susič, Janežič in Medeot (2010) ter Vidau (2013). Povečano zanimanje za obravnavano temo so sprožili premiki v razumevanju slovenske in furlanske identitete, ki sta jih spodbudila institucionalna podpora manjšinskim in regionalnim jezikom v zadnjih letih ter promoviranje načel večkulturnosti in večjezičnosti kot evropskih vrednot. Sama pri terenskem delu v Videmski pokrajini opažam predvsem vedno večjo prisotnost slovenščine in furlanščine na javnih mestih in v formalnih ali polformalnih govornih

položajih. Da bi ugotovili, kakšne so dejanske spremembe v diskurzivnih praksah govorcev obeh skupnosti, je bila med letoma 2012 in 2015 opravljena kvalitativna raziskava, v kateri je bilo opravljenih 22 sociolingvističnih intervjujev v starostno heterogeni skupini (od 25 let do 76 let) z vnaprej pripravljenimi vprašanji, in sicer 11 intervjujev s pripadniki slovenske in 11 s pripadniki furlanske skupnosti. S pripadniki slovenske narodne manjšine sem vse intervjuje opravila avtorica prispevka, in sicer na sedežu Inštituta za slovensko kulturo v Špetru ter na sedežu Kulturnega društva Ivan Trinko v Čedadu. Tri intervjuje s furlanskimi govorci sem opravila sama, in sicer na sedežu Furlanskega filološkega društva (*Società filologica friulana*) v Gorici, na sedežu Regionalne agencije za furlanski jezik – ARLeF (*Agenzie regional pe lenghe furlane*) v Vidmu ter s sorodnikom v Krminu,<sup>1</sup> ostale pa je opravila študentka Vlasta Križman v okviru svojega dela za diplomsko nalogo.<sup>2</sup> Vprašanja, ki so bila informatorjem zastavljena, so bila naslednja:

- 1) Kaj vas opredeljuje kot Slovenca/Slovenko/Furlana/Furlanko? Ali je jezik po vašem mnenju najpomembnejši označevalec vaše slovenske/furlanske identitete?
- 2) V kateri (socialni) skupini je po vašem mnenju slovenska/furlanska identiteta najbolj izražena in slovenski/furlanski jezik najbolj v rabi?
- 3) Kateri jezik/jezike rabite v svoji družini?
- 4) Kakšna je po vašem razlika med izražanjem slovenske/furlanske identitete v preteklosti in danes?
- 5) Kako vidite prihodnost skupnosti, ki ji pripadate?

## 4 Rezultati in diskusija

### 4.1 Kaj vas opredeljuje kot Slovenca/Slovenko/Furlana/Furlanko? Ali je jezik po vašem mnenju najpomembnejši označevalec vaše slovenske/furlanske identitete?

Predpostavljala sem, da bo odgovor na vprašanje, kaj jih definira kot Slovenca/Slovenko, Furlana/Furlanko, predvsem jezik, kar pri nekaterih odgovorih drži: »Mislim, da biti Slovenec je zelo v zvezi s tem, da živimo na tem teritoriju. To, kar nas razlikuje od Furlanov, je govorica, ne.« (NM) Toda že odgovor Furlana: »Biti Furlan pomeni zame možnost, da se lahko izrazim skozi spoznanja in kulturo svojega ljudstva« poleg skupnega jezika implicira občutek pripadnosti narodni skupini, ki govori slovenski/furlanski jezik, na kar kaže večina odgovorov, kot npr. naslednji:

<sup>1</sup> Za pomoč se zahvaljujem Williamu Cisilinu, Anni Madriz, Marini Cernetig in Lucii Trusgnach ter vsem ostalim intervjuvancem, ki so se prijazno odzvali povabilu k sodelovanju. Na koncu prispevka poimensko, tj. z začetnicami imena in priimka, navajam samo tiste informatorje, katerih izjave so v prispevku navedene citatno.

<sup>2</sup> Vsi intervjuji s furlanskimi govorci so bili opravljeni v italijanskem jeziku in prevedeni v slovenščino, pri čemer sva spraševalki prevedli vsaka svoje intervjuje.

Jasno, da predvsem jezik, ker že od otroštva eden je vajen govoriti v svojem jeziku, to mislim, da je najbolj važna značilnost, da si Slovenec v tem prostoru. Potem so še druge. Tu so še druge vsakdanje stvari, ki, ko vstopiš v stik z drugo realnostjo, kot je Furlanija za nas, se zavedaš, da so razlike, kar se tiče tradicij, kar se tiče navad. (DC)

Večini informatorjev samo skupni jezik ne predstavlja zadostnega pogoja za pripadnost slovenski ali furlanski skupnosti, saj je trenutna situacija taka, da:

[m]nogi Furlani, ki so se izselili, in ne govorijo več furlanskega jezika, se še vedno čutijo del furlanske skupnosti, saj jih zanima furlanska hrana, tradicija. Tisti, ki govorijo furlansko, pa jih »furlanske stvari« ne zanimajo, niso Furlani, ker nimajo furlanske zavesti, da so del furlanske skupnosti (AM),

kar jasno kaže na to, da občutenje pripadnosti ne vključuje nujno poznavanja in rabe jezika in nasprotno. Iz tega razloga je, kot je poudarila furlanska informatorka, »[j]ezik pomemben, toda prepričanje, da si del sociokulturne skupnosti, ki je furlanska, je temelj furlanske identitete.« (AM) O tem bo govor tudi v nadaljevanju prispevka.

#### **4.2 V kateri (socialni) skupini je po vašem mnenju slovenska/furlanska identiteta najbolj izražena in slovenski/furlanski jezik najbolj v rabi?**

Pri tem vprašanju so se pri slovenskih govorcih pokazale velike razlike v starostni pripadnosti. Nekateri starejši govorci so menili, da bistvene razlike med pripadnostjo »slovenski stvari« v preteklosti in danes ni, je pa zaradi ugodnejših družbenih razmer izražanje slovenske identitete postalo bolj odprto v italijanski prostor, ne samo omejeno na življenje znotraj skupnosti:

Po mojem čut identitete je bil v preteklosti zelo močen, ma ni bil izražen, zaradi pritiskov, nasprotovanj. Dandanes je dosti manj problemov in zato tudi se ljudje ne bojijo. Na primer šola, danes je sto ali koliko učencev na dvojezični šoli in prihajajo tudi iz mešanih zakonov in tudi iz italijanskih, je zanje privlačna ta šola. Ni bilo lahko na začetku se pokazati. Po moje zdaj se je veliko bolj razširilo, ne vem, zakaj, ker ni več pritiska, smo bolj močni, so padle meje, ne vem, iz raznih vzrokov. (NM)

Mnenja mlajših govorcev so drugačna. Bistveno razliko v pripadnosti slovenski skupnosti vidijo v zavedanju te pripadnosti, ki ga mlajše generacije, ki so obiskovale dvojezično šolo v Špetru, imajo, saj so »nas učili v šoli, nekaj je identiteta, nekaj je državljanstvo«, starejše pa v veliko primerih ne, ali kot je ilustrativno povedal pripadnik mlajše generacije:

Med starejšimi gotovo je bolj močen jezik, in to gotovo združuje, ampak da bi bili starejši ljudje bolj zavedni kot mladi, to mislim, da ne, v glavnem, ne, ker če bi vprašal mojo nono, kaj je, ona verjetno bi govorila v slovenščini, da je Taljanka. Mislim, da smo bolj zavedni mladi. (DC)

Izražanje furlanske identitete je, kot kažejo odgovori informatorjev, stvar skupine intelektualcev, »ki goji svoje lastno razmišljanje« (AC; v Križman 2013: 57). Večina informatorjev poudarja razliko med intelektualci, pri katerih je pripadnost furlanski identiteti zavestna in »preprostim prebivalstvom«, pri katerem je »izražanje furlanske zavesti spontano, vendar pa z manj politične zavesti« (CP; v Križman 2013: 62), obstaja pa še tretja skupina, in sicer izobraženi Furlani, ki so svojo furlansko identiteto ali zavrgli ali pa je javno ne priznavajo:

Furlanski jezik se danes uporablja večinoma po vaseh oziroma ruralnih območjih med starejšim prebivalstvom. Vendar pa to velikokrat ni pravi pokazatelj furlanske narodne zavesti. Manjkajo pa sociološke študije, zato /.../ se naslonim le na lastno izkušnjo. Opažam dvojje: obstaja neka prikrita zavest, ki pride na dan le v okoliščinah socialnega »stresa«. Ta zavest je prisotna po večini Furlanije. Obstaja pa še ozka skupina močno angažiranih ljudi. Ta zadnja kategorija ljudi je transversalno porazdeljena, morda nekoliko bolj med srednjim slojem. Mladi so ozaveščeni, čeprav tega ne kažejo na militanten način. Poglavje zase so intelektualci, ki imajo v rokah vsa orodja, s katerimi bi lahko stimulirali furlansko kolektivno zavest. V večini primerov pa so se podredili italijanski narodni zavesti ali pa je njihovo obnašanje dvoumno. (CP; v Križman 2013: 62.)

#### 4.3 Kateri/katere jezik/jezike rabite v svoji družini?

Odgovori v vseh starostnih skupinah pri Slovencih in Furlanih so pokazali, da je v družinah v rabi širok spekter različnih idiomov. V nekaterih družinah govorijo med seboj izključno slovensko oziroma furlansko narečje, v drugih govori vsak zakonec z otroki v svojem jeziku, v eni od družin rabijo italijansko narečje in slovenski knjižni jezik, da se oče lahko uči slovensko slovnico, ki jo hči, ki obiskuje dvojezično šolo, obvlada. V eni od furlanskih družin oče s svojima zdaj odraslima otrokoma vedno govori furlansko, pri čemer mu sin odgovarja v furlanščini, hči furlansko razume, vendar tega jezika nikoli ne rabi. Mati oziroma žena zna furlansko, vendar z možem vedno govori italijansko, ker je tako govorila v svoji družini. Podoben je bil odgovor enega od slovenskih informatorjev, ki s svojo ženo govori slovensko, ona pa, čeprav je Slovenka, govori vedno le italijansko, saj so tako govorili v njeni primarni družini ter v šoli, ko se je izobraževala za učiteljico. Morda okoliščine rabe obeh jezikov najboljše ilustrira naslednji odgovor furlanskega informatorja:

Rojen sem v 70. letih prejšnjega stoletja, ko je bila jezikovna dinamika precej drugačna od današnje. Furlanski jezik je bil takrat vsaj po vaseh še zelo živ, njegova vrednost pa je bila v očeh njegovih govorcev nizka. Moji starši so govorili med seboj ter s svojimi brati, sestrami in starši furlansko. Ko sem začel obiskovati vrtec in šolo, so učitelji sklicevali starše in jih nagovarjali, naj doma govorijo z otroki italijansko, da ne bi onemogočali napredka pri učenju italijanščine. Zato so moji starši in sorodniki (ne pa tudi stari starši) z menoj vedno govorili italijansko. Tega kompleksa se še danes ne morem rešiti. Tudi če me nagovorijo v furlanščini, jim sam odgovarjam v italijanščini. /.../ Čeprav so se starši z menoj pogovarjali v italijanščini, pa sem furlanščino slišal povsod okoli sebe. To je bil jezik mojega okolja, moje zemlje. Zato sem se je navadil.

Sčasoma je furlanščina postala v mojem komuniciranju prvi jezik. Danes je brez dvoma ‚moj jezik‘. Nekatere misli lahko v popolnosti izrazim le skozi furlanski jezik. (CP; v Križman 2013: 63.)

#### 4.4 Kakšna je po vašem razlika med izražanjem slovenske/furlanske identitete v preteklosti in danes?

Kot je bilo v prispevku že navedeno, starejši slovenski govorci ključno razliko vidijo v tem, da identiteta danes ni bolj močna, ampak zaradi ugodnejših družbenih razmer bolj odkrita v primerjavi s preteklostjo. Ena od govork je poudarila, da je ključna razlika med preteklostjo in sedanjostjo v tem, da je danes med mladimi Slovenci in med njihovimi italijanskimi vrstniki biti Slovenec sprejeto kot normalno:

Ker se je zgodilo, da je to postalo normalno /.../ da ni nič hudega biti Slovenec. /.../ Da je postalo normalno življenje. Slovenstvo je del njihovega življenja, ker so imeli slovensko šolo, imajo stike z drugimi Slovenci in to razumejo, kot da je to normalna stvar. (LT)

Mladi Slovenci sicer navajajo, da so tudi sami doživeli ponižanja zaradi izražanja slovenske identitete »Ja, tudi jaz sem imel probleme, marsikdo mi je rekel: ‚O, Šklavi!‘«<sup>3</sup> toda ne toliko, kot generacije pred njimi. Hkrati pa opažajo zanimanje za slovensko stvarnost pri Italijanih, ki so začeli kazati spoštovanje do svojih slovenskih vrstnikov in jezika, ki ga govorijo, česar v preteklosti (vsaj na splošno) ne bi mogli trditi:

Poznam veliko ljudi, ki so pravi Italijani, niti Furlani, e, ki imajo željo se naučiti slovensko, tudi samo za znati en jezik več. Veliko ljudi mi reče: ‚Kako se reče fare il pieno [napolniti rezervoar bencina do polnega], da ne bom šel gor v Kobarid in da ne bom znal niti ene besede.‘ To je moja generacija, 25-letniki. /.../ In tudi ko smo klapa, in govorimo po slovensko in potem se zavedaš, da imaš tam enega Italijana in te gleda ‚No,‘ in on reče: ‚Ne, ne, govorite naprej, jaz si mislim na tisto besedo, ki ste me jo naučili.‘ (IB)

Razlika med preteklostjo in sedanjostjo je tudi v tem, da je danes možnosti za učenje slovenskega knjižnega standarda pri Beneških Slovencih veliko: lahko gledajo slovensko televizijo, kar v preteklosti ni bilo samoumevno, prebirajo spletne strani. Eden od govorcev je poudaril zadovoljstvo nad urejenostjo slovenskih spletnih strani, npr. Planinske zveze Slovenije, spletnega portala Agencije RS za okolje [www.arso.gov.si](http://www.arso.gov.si), ki je »za nas kot ena kultura znotraj, ne, vsi znajo za to stran.« (MC)

Da se dogajajo spremembe v diskurzivnih praksah narodnih manjšin v Videmski pokrajini, ugotavljajo tudi lokalne oblasti, ki zato spreminjajo tudi svoje diskurzivne prakse, saj se zavedajo, da v komunikaciji ni pomembna samo vsebina, ampak tudi

<sup>3</sup> Mlajši govorci so za razliko od starejših v govoru bolj sproščeni, ne ozirajo se na pravila knjižnega jezika, kar sem ohranila tudi v zapisu.

oblika, v kateri je ta podana, s čimer na simbolni ravni presegajo prevladujočo miselnost o zaostalosti in nerazvitosti manjšinskih in regionalnih jezikov in njihovo rabo povezujejo z modernostjo in napredkom:

V administrativnih aktih je furlanščina malo prisotna; razen če kdo tega posebno ne zahteva. V vsakdanjem življenju pa se mnoge aktivnosti že odvijajo v furlanščini. Tudi politiki danes govorijo furlansko, česar si pred tridesetimi leti ni bilo mogoče zamisliti. Včasih je to lahko le način pridobivanja naklonjenosti, vendar v pozitivnem smislu. Celo furlanski škof spregovori v furlanščini, čeprav ni Furlan. Sprememba v mentaliteti se torej dogaja. (WC; V Križman 2013: 58.)

Družbena ideologija, v kateri je bil državni jezik najprestižnejše sporazumevalno sredstvo, enojezičnost v družbi pa sprejeta kot najbolj zaželeno stanje, se, kot kažejo zgornji odgovori, spreminja, kar je med Slovenci in Furlani v Videmski pokrajini privedlo do stanja, ki ga je Živa Gruden, dolgoletna ravnateljica Dvojezičnega šolskega središča v Špetru, pred leti poimenovala kot »razkorak med jezikom in zavestjo« (Zuljan Kumar 2003: 7), kar je nazorno prikazal furlanski informator:

V Furlaniji so /.../ območja, kjer je jezikovna komponenta močno prisotna, to je npr. Codroipo, od koder sem jaz. Obstajajo pa tudi območja, kjer se prebivalci čutijo Furlane, čeprav ne govorijo furlansko. To so predeli Furlanije blizu Veneta (San Vito, Portogruaro, Sacile itd), pa tudi predeli okoli Gorice. /.../ Situacija je zares kompleksna, saj se lahko počuti bolj Furlan nek furlanski emigrant druge ali tretje generacije, ki je furlanski jezik že izgubil, kot pa nekdo iz Vidma. (WC; v Križman 2013: 58.)

V mnogih družinah se tako danes dogaja, da otroci slovensko/furlansko lahko govorijo le s svojimi starimi starši, ker ti svojih otrok maternega jezika niso naučili. Toda kljub temu se pripadniki srednje generacije počutijo Slovence/Furlane, zato svoje otroke spodbujajo k učenju in rabi slovenščine/furlanščine.

#### 4.5 Kako vidite prihodnost skupnosti, ki ji pripadate?

Slovenski govorci so v svojih odgovorih optimistični, njihovo upanje temelji na delu dvojezične šole, katere število učencev raste, na delu glasbene šole, na dejavnostih kulturnih organizacij in predvsem na dejstvu, da postaja raba slovenščine v javnosti normalna stvar.

Toda večina govorcev je mnenja, da se slovenstvo v Benečiji ne bo ohranilo v obliki, kot jo poznamo danes. Zaradi drugačnih pogojev življenja bo nastala nova oblika sobivanja, ki ne bo več vezana na lokalni teritorij. Kar kažejo sodobni trendi (in kar je bilo značilno že tudi v preteklosti), problem Benečije ni obstoj slovenske manjšine, ampak izseljevanje iz gorskih vasi. Toda za razliko od preteklih obdobij, ko je izseljevanje potekalo v bolj oddaljene kraje Furlanije ter pretežno v Belgijo in Francijo, se Beneški Slovenci danes naseljujejo v Čedadu ali v ravninskih beneških vaseh, kot sta Škrutovo in Špeter. Hkrati pa se v zapuščene vasi priseljujejo Srbi, Hrvatje, Makedonci, Bolgari in Romuni, ki svoje otroke pošiljajo v italijanske

šole (DC, LT). Tako se bo treba, poudarja mlajši govorec, v prihodnje navaditi na življenje v večkulturni družbi:

In nismo še začeli razmišljati, da počasi bomo tudi mi del te multikulturalnosti, in zdaj postopoma bo treba razmišljati tudi o tem, kaj sploh pomeni, če imaš očeta Slovence, nonota Furlana, soseda Maročana, ma ni nič slabega, nič hudega, ampak se moramo tudi mi postopoma naučiti, kaj pomeni biti del te nove družbe. (DC)

V nasprotju s Slovenci so furlanski govorce v svojih odgovorih glede perspektive nadaljnjega razvoja narodne identitete in jezikovnih praks v svojem jeziku manj optimistični. Ena od govork je poudarila potrebo po tem, da Furlanija Julijska krajina na ravni šolskega sistema pridobi enako mero avtonomije, kot jo imata Bolzano in Trento (SC; v Križman 2013: 66). Informatorji so se večinoma strinjali s trditvijo, da ostaja furlanski jezik marginalen z več vidikov javnega življenja (v javni upravi, šolstvu), zato je eno od ključnih prizadevanj ARLeF-a kot krovne organizacije za promocijo furlanskega jezika furlanščino uvajati na področja, ki niso vezana na *fogolar* [ognjišče], kot pravi njen direktor William Cisilino, ampak »na tista področja življenja, na katerih ima že tradicionalno prevladujočo vlogo italijanščina«. Tako v zadnjem času v furlanščini pospešeno sinhronizirajo risanke, izdajajo časopis za mlade, prevajajo besedišče s področja novih tehnoloških znanosti ter ponujajo inovativne kulturne vsebine, s čimer si prizadevajo za »furlansko stvar« pridobiti mlade, ki kažejo naklonjenost furlanskemu jeziku. Da se dejansko kažejo spremembe v odnosu do furlanščine, Marco Stolfo, direktor Službe za jezikovne in kulturne identitete ter deželne rojake v tujini Avtonomne dežele Furlanije Julijske krajine (*Servizio Regionale per le Identità Linguistiche, Culturali e per i Corregionali all'Estero*), vidi v tem, da izginja diskriminatorni odnos do furlanščine tako med samimi govorce tega jezika kot med govorce večinskega italijanskega jezika, pri čemer imajo pomembno vlogo tisk in drugi mediji, posebej svetovni splet in *Radio Onde Furlane*, ki ljudem ponujajo drugačen pogled na manjšinske jezike:

V Vidmu je danes furlanščina vidnejša kot pred nekaj desetletji, ko je bila /.../ v mestu, uradih, vojašnicah razumljena kot družbeno »nespodoben, surov« jezik, primeren morda le za gostilno. Če si pred dvajsetimi leti šel na železniško postajo kupit vozovnico in si za informacije vprašal v furlanščini, ti je uslužbenec odgovoril prezirljivo v – večkrat celo slovnično nepravilni – italijanščini, saj je bila v resnici furlanščina tudi njegov materni jezik. Danes je normalno vprašati za vozovnico v furlanščini in dobiti odgovor ali v furlanščini, tega je največ (to je moja osebna izkušnja), ali v italijanščini, toda brez diskriminatornega in snobovskega tona. (MS; v Križman 2013: 69; prev. v slov. D. Z. K.)

## 5 Zaključne misli

Raziskava je pokazala, da je jezik kot eden ključnih znakov posameznikove ali skupinske identitete za posameznikovo pripadnost skupini pomemben, toda samo poznavanje jezika ni dovolj, če manjka zavedanje o pripadnosti skupnosti. Hkrati pa je raziskava pokazala tudi, da zavedanje o pripadnosti skupnosti ni nujno povezano z aktivno rabo maternega jezika govorcev te skupnosti.

Kot kažejo odgovori, raba jezika in občutek pripadnosti skupnosti, ki ta jezik govori, nista stvar socialnih skupin, ampak stopnje izobrazbe. V preteklosti se Slovenci in Furlani v Videmski pokrajini narodne identitete niso zavedali ali pa je niso izpostavljali, danes v drugačnih družbenih razmerah pa svojo narodno identiteto izražajo bolj odprto kot v preteklosti, kar gre pri Slovencih pripisati vplivu dvojezične šole, pri obeh skupnostih pa tudi spremenjenim družbenim razmeram, v katerih manjšinski jezik izgublja status nižjega jezika v primerjavi z italijanščino.

V zadnjih letih sta slovenščina in furlanščina postali bolj vidni in slišni v javnem neformalnem življenju v Videmski pokrajini, na radiu, reklamnih panojih, na spletu, kar informatorji razumejo kot normalizacijo odnosov v družbi, v kateri večjezičnost posameznika postaja ne samo vrednota, ampak na trgu delovne sile predstavlja konkurenčno prednost. Kot je pokazala raziskava, Slovenci in Furlani v Videmski pokrajini italijanščine ne doživljajo več kot edino sredstvo komuniciranja v javni sferi, kar dejansko pomeni legitimacijo njihove družbene in posledično tudi politične moči.

### **Intervjuji**

IB – Špeter, 20. februar 2012

DC – Špeter, 20. februar 2012

MC – Špeter, 20. februar 2012

WC – Videm, 31. julij 2012

AM – Videm, 31. julij 2012

MN – Špeter, 20. februar 2012

DT – Špeter, 20. februar 2012

LT – Čedad, 8. februar 2013

### **Literatura**

Beck, Ulrich, 2003: *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma – odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Krtina.

Benamore, Daniele, 2004: *Lingue minoritarie, lingue nazionali, lingue ufficiali nella legge 482/1999*. Milano: Franco Angeli.

Bogatec, Norina (ur.), 2004: *Slovene. The Slovene Language in Education in Italy*. Ljouwert = Leeuwarden: Mercator-Education <[http://www1.faknaw.nl/mercator/regionale\\_dossiers/PDFs/slovene\\_in\\_italy2nd.pdf](http://www1.faknaw.nl/mercator/regionale_dossiers/PDFs/slovene_in_italy2nd.pdf)>. (Dostop: julij 2012).

Cisilino, William, 2001: *La tutela delle Minoranze Linguistiche. Analisi della normativa statale e regionale con particolare riguardo alla lingua friulana*. Udine: Editio dal Consorzio Universitario del Friuli.

- Cisilino, William (ur.), 2002: *Lingue minoritarie e identità locali. Come risorse economiche e fattori di sviluppo*. Atti del convegno internazionale. Udine: Edito da Casa editrice FORUM.
- Cisilino, William, 2006: *Friulano lingua viva. La comunità linguistica friulana*. Udine: Edizione Forum.
- Colja, Tanja, 2013: *Porajajoča se pismenost v dvojezičnem okolju. Primer otrok, ki obiskujejo vrte s slovenskim jezikom v Italiji in dvojezični vrtec v Špetru*. Trst: SLORI.
- D'Aronco, Gianfranco, in Cisilino, Wiliam, 2012: *Sorestants e sotans. Intervista sul Friuli*. Udine: La biblioteca del Messaggero Veneto.
- Fishman, Joshua Aaron (ur.), 2001: *Can Threatened Languages Be Saved?* Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Fishman, Joshua Aaron, 2010: Sociolinguistics: Language and Ethnic Identity. Fishman, Joshua, Aaron, in García, Ofelia (ur.): *Language&Ethnic Identity. Volume I Disciplinary and Regional Perspectives*. Oxford: Oxford University Press. xxiii–xxxv.
- Garcia, Ofelia 2010: Languageing and Ethnifying. Fishman, Joshua Aaron, in García, Ofelia (ur.): *Language&Ethnic Identity. Volume I Disciplinary and Regional Perspectives*. Oxford: Oxford University Press. 519–533.
- Harvey, David Allen, 2001: *Constructing Class and Nationality in Alsace 1830–1945*. DeKalb: Northern Illinois University Press.
- Heller, Monica, 1999: *Linguistic Minorities and Modernity. A Sociolinguistic Ethnography*. London: Longman.
- Križman, Vlasta, 2013: *Furlanska identiteta*. Diplomsko delo. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici (mentorja: dr. Danila Zuljan Kumar in dr. Jure Gombač).
- Padilla, Amado M., in Borsato, Graciela N., 2010: Disciplinary and Methodological Approaches: Psychology. Fishman, Joshua Aaron, in García, Ofelia (ur.): *Language&Ethnic Identity. Volume I Disciplinary and Regional Perspectives*. Oxford: Oxford University Press. 5–16.
- Le Page, Robert, in Tabouret-Keller, Andrea, 1985: *Acts of Identity: Creole-Based Approaches to Language and Ethnicity*. Cambridge UK: Cambridge University Press.
- Pertot, Suzana, in Kosic, Marianna, 2014: *Jeziki in identitete v precepu. Mišljenje, govor in predstave o identiteti pri treh generacijah maturantov šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji*. Trst: SLORI.
- Preston, Peter Wallace, 1997: *Political/Cultural Identity. Citizens and Nations in a Global Era*. London: Sage Publications.
- Roseano, Paolo, 1997: *Identità friulana. Così è e così l'hanno prodotta i miti, i parroci, le élite locali*. Gorizia: ISIG.
- Stekar, Daniela, 2011: *Otrok v svetu dveh jezikov: primerjava besednega zaklada četrtošolcev iz Porabja (Madžarska) in Špetra (Italija)*. Diplomsko delo. Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici (mentorica: dr. Carmen Kenda-Jež).
- Stolfo, Marco, 2011: *Occitania, Friuli, Europa. La mia lingua suona il rock*. Torino, Udine: Lidrís e Butui.
- Strassoldo, Raimondo, 1996: *Lingua, identità, autonomia, Ricerche e riflessioni sociologiche sulla questione friulana*. Campoformido: Ribis.

Susič, Emidio, Janežič, Adriana, in Medeot, Feliciano, 2010: *Indagini sulla comunità linguistiche del Friuli Venezia Giulia. Tutela e normativa*. Udine: Regione autonoma Friuli Venezia Giulia, Direzione centrale istruzione, formazione e cultura, Servizio identità linguistiche, culturali e corregionali all'estero.

Šabec, Ksenija, 2006: *Homo europeus: nacionalni stereotipi in kulturna identiteta Evrope*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vassberg, Liliane, 1993: *Alsatian Acts of identity. Language Use and Language Attitudes in Alsace*. Cleveland, Philadelphia, Adelaide: Multilingual Matters LTD.

Vidau, Zaira, 2013: The Legal Protection of National and Linguistic Minorities in the Region of Friuli Venezia Giulia: A Comparison of the Three Regional Laws for the »Slovene Linguistic Minority«, for the »Friulian Language« and for the German-speaking Minorities«. *Treatises and Documents. Journal of Ethnic Studies. Revija za narodnostna vprašanja* 12/2013. 27–52.

Williams, Colin, 2010: Regional Perspectives in the Study of Language and Ethnic Identity: the Celtic World. *Language & Ethnic Identity. Volume I Disciplinary and Regional Perspectives*. Oxford: Oxford University Press. 237–254.

Zuljan Kumar, Danila, 2003: Vloga narečja v družbi danes in jutri. *Primorska srečanja*, 27/263. 2–11.

---

# ABSTRACTS

---

**Danila Zuljan Kumar: National Identity among Venetian Slovenians and Friulians Today, *Jezik in slovstvo* 61/2, 2016, 7–18.**

In the Udine province of Friuli-Venezia Giulia, Slovenian and Friulian are increasingly seen and heard in public life, i.e., outside the private sphere and beyond Slovenian and Friulian institutional frameworks. The present article deals with changes in the perception of their mother tongue among representatives of both communities in relation to the prevailing Italian language, the use of which was associated with a more prestigious position in society in the past. It also investigates changes in the attitude of the majority population towards the two minority languages. The changes of discourse practices are occurring in parallel with changes in the communities' identity practices. This process is not an exception in Europe and can be placed within the wider (European) process of regionalisation.

**Key words:** national identity, Slovenians, Friulians, Slovenian, Friulian, Friuli-Venezia Giulia

**Irena Novak Popov: The Poetic Strategies of Viljem Černo, *Jezik in slovstvo* 61/2, 2016, 19–35.**

The article analyses the essential poetic strategies in the poetry of Viljem Černo from Torre Valley in Venetian Slovenia. With the use of the plural form of lyrical voice, the poet allies himself with his people; with apostrophe he summons God and praises his homeland; with anaphora, refrain and syntactic-semantic parallelism he intensifies and unifies the represented universe and creates the rhythm of free verse; and with antithetic composition he confronts destructive forces. Textual genres, forms and modes of expression known from the church service address the taste of local readers, but the poet's Torre Valley dialect is raised to the instrument of complex individual content with metaphoric and metonymic innovations.

**Key words:** Vilem Černo, Torre Valley, Venetian Slovenia, poetry in dialect, poetic strategies

**David Bandelj: The Contemporary Poetry of Venetian Slovenia: A Model of Engaged Poetry by Slovenians in Italy, *Jezik in slovstvo* 61/2, 2016, 37–47.**

The paper tries to show the differences between the concepts of engaged poetry developed by generations of poets in Venetian Slovenia. Due to their different historical and political situations, these poets have developed a very modern model of engaged poetry, connected to their relation to "the Other". This model is of great interest, especially due to the use of a dialectal base.

**Key words:** Slovenians in Italy, Venetian Slovenia, contemporary poetry, engaged poetry

**Jadranka Cergol: Dialect Literature as a Characteristic of Minority Literature, *Jezik in slovstvo* 61/2, 2016, 49–57.**

The purpose of the paper is to demonstrate that dialect literature is one of the main characteristics of minority literature. Previous studies have shown that Slovenian dialect literature arises primarily on the outskirts of the Slovenian ethnic settlement area, in neighbouring countries and even in those areas where the Slovenian language comes into contact with other languages. Analysing the cases of two minority communities – Slovenians in Italy and the Italian minority in Slovenia and Croatia – the author attempts